

СТАРИЙ МОРСЬКИЙ ВОВК У ЗАЇЗДІ* «АДМІРАЛ БЕНБОВ»**

Сквайр*** Трелоні, лікар Лівсі й решта джентльменів попросили мене розповісти докладно все, що я знаю про Острів Скарбів, усю історію від початку до кінця, не приховуючи нічого, крім розміщення острова, та й то лише тому, що не всі ще скарби звідти вивезли. Отож року Божого 17... я беруся за перо й повертаюся думками до тих часів, коли в мого батька був заїзд «Адмірал Бенбов» і коли під нашим дахом оселився засмаглий старий моряк із рубцем від шаблі на щоці.

Я пригадую, ніби те було тільки вчора: як він важкою ногою підступив до дверей нашого заїзду, а слідом за ним прикотили на візку моряцьку скриню. То був високий, міцний, огрядний чоловік із брунатним обличчям. Над коміром його заяложеного синього плаща стирчала просмолена косичка. Руки в нього були зашкарублі й пошрамовані, з чорними поламаними нігтями, а рубець на щоці мав неприємний блідо-багровий відтінок. Пригадую, як він, стиха посвистуючи, оглянув бухту, а тоді раптом загорлав давню моряцьку пісню, яку так часто ми чули від нього опісля:

П'ятнадцять хлопців на скрині мерця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!

* Колишній заклад для короткочасного проживання приїжджих, де можна було переночувати. — Прим. ред.

** Джон Бенбов (1653–1702) — англійський адмірал, здібний флотоводець.

*** Сквайр — нетитулований дворянин і поміщик в Англії, також шанобливе звертання, що додається до прізвища.

Голос у незнайомця був по-старечому тонкий і хрипучий, наче він надірвав його, тягнучи кабестана*.

Потім чоловік постукав у двері кінцем палиці, схожої на гандшпуг**, і, коли вийшов мій батько, грубо зажадав від нього склянку рому. Йому винесли ром, і він почав поволі його цмулити, знавецьки смакуючи кожен ковток і все ще поглядаючи на скелі й на нашу вивіску.

— Бухта нічогенька, — пробурмотів він нарешті. — Непогане місце для бару. І багато народу, друзяко?

Батько відповів, що, на жаль, народу тут буває дуже мало.

— То й гаразд! — сказав моряк. — Пристань саме для мене. Гей, ти, голубе! — гукнув він чоловікові, який прикотив візка. — Під'їжджай сюди, допоможеш затягти скриню. Я перебуду тут якийсь час, — провадив він далі. — Чоловік я простий. Ром, шинка, яєшня — і більше мені нічого не треба. Хіба ще он та скеля, з якої видно в морі кораблі... Як мене звати? Та що ж, звіль хоч би й капітаном... Еге, я бачу, що вас непокоїть... Маєте! — і він кинув на поріг три-чотири золоті монети. — Нагадаєте мені, коли вони вичерпаються, — промовив, суворо глянувши на батька, мов командир на підлеглого.

І справді, хоч одяг у нього був поганенький, а мова не дуже ввічлива, він зовсім не скидався на простого матроса: радше можна було подумати, що це штурман або шкіпер, звиклий командувати, а то й кулаком орудувати. Чоловік із візком розповів нам, що незнайомиць прибув поштовим диліжансом учора вранці до «Готелю короля Георга» і став розпитувати, які в цій околиці є заїзди над

морем. Почувши, мабуть, добрі відгуки про наш заїзд і довідавшись, що він стоїть на відлюдді, капітан обрав його собі за місце постою. Оце й усе, що ми змогли дізнатися про нашого гостя.

То був дуже мовчазний чоловік. Він днями сновигав берегом бухти або вибирався на скелі зі своєю мідною підзорною трубою. А вечорами сидів у світлиці в кутку біля коминка й попивав міцний ром, змішаний із водою. Здебільша він не озивався, навіть коли до нього зверталися — тільки кине раптом лютий погляд і засопе носом, немов корабельна сирена в тумані. Ми й наші відвідувачі невдовзі призвичаїлися не турбувати його. Щоразу, повернувшись із прогулянки, він запитував, чи не показувалися біля заїзду якісь моряки. Спочатку ми гадали, що він питає про це, бо йому нудно на самоті. Але зрештою завважили, що він, навпаки, силкується уникати сторонніх. Коли якийсь моряк, пробираючись надбережною дорогою до Бристоля, завертав до «Адмірала Бенбова», наш капітан наважувався вийти до світлиці, аби тільки поглянути на відвідувача з-під завіски на дверях. У присутності такого гостя він зазвичай сидів тихенько, наче миша. Для мене принаймні тут не було таємниці, бо я став, так би мовити, співучасником його тривоги. Якось він одвів мене вбік і пообіцяв платити по чотири срібні пенси першого числа щомісяця, якщо я «пильнуватиму одного моряка» і повідомлю йому, себто капітанові, відразу, щойно цей моряк з'явиться поблизу. Коли ж надходило перше число і я звертався до нього по обіцяну винагороду, він лише сопів носом та люто косував на мене. Але вже до кінця тижня змінював гнів на ласку, приносив мені чотирипенсовика й повторював наказ «пильнувати одного моряка».

Зайве й казати вам, що цей одноногий моряк не полишав моєї уяви й серед ночі. У штормову ніч, коли вітер

* Кабестан — суднова лебідка з барабаном на вертикальному валу.

** Гандшпуг — важіль для підважування й пересування важких речей на судні.

хитав усі стіни нашого будинку, а прибій ревів у бухті й поміж скель, він ввижався мені вві сні в тисячах образів, страшний, мов тисяча дияволів. Я бачив його іноді з ногою, відрізаною до коліна, іноді — відтятою по самісіньке стегно. Часто він з'являвся переді мною у вигляді моторошної потвори, так і народженої з однією ногою, яка стирчала із середини тулуба. Найдужче мене жахало, коли на цій одній нозі він ганявся за мною, перестрибуючи через паркани й рівчаки. Отож нелегко діставалися мені оті щомісячні чотири пенси: я розплачувався за них страхітливими снами.

Та хоч яким жахом проймав мене одноногий моряк, самого капітана я боявся набагато менше, ніж усі інші, хто його знав. Часом увечері він випивав рому з водою стільки, що вже голова його не витримувала, і тоді довго сидів у світлиці й співав свої давні, дикі й відворотні моряцькі пісні, не звертаючи уваги ні на кого з присутніх. А бувало й так, що він замовляв випивку на всіх і силував наших відвідувачів, що тремтіли з жаху, вислуховувати його розповіді про морські пригоди або підспівувати йому гуртом. І дуже часто стіни нашого будинку аж ходором ходили від «Йо-го-го, ще й пляшечка рому», бо всі запрошені, побоюючись за своє життя, намагалися перекричати одне одного й співати якнайголосніше, щоб не наразитися на прикрість, бо в такому настрої капітан був справді небезпечним: він то грюкав кулаком об стіл, аби всі замовкли; то раптом спалахував буйним гнівом, коли його перебивали, запитуючи про щось; то, навпаки, шаленів, що ніхто не звертався до нього із запитаннями, а це означало, що товариство неуважно слухає його. Він нікого не випускав із заїзду, аж поки сам не напивався до нестями й не йшов, хитаючись, спати.

Але найбільше страху на людей наганяли його розповіді. Жахливі то були розповіді: про шибениці, про

ходіння по дощці*, про шторми на морі, про архіпелаг Драй-Тортугас**, про розбійницький розгул і розбійницькі пристанища в Іспанському Мейні***. Із його слів, він прожив усе життя серед найзапекліших розбишак, що будь-коли виходили в море. А брутальна мова, якою капітан викладав ці свої розповіді, лякала наш простодушний сільський люд не менше, ніж злочини, які він змальовував. Мій батько раз у раз повторював, що ми дійдемо до руїни, бо ж ніхто не схоче бувати в нашому заїзді, де з людей знущаються й звідки вони повертаються додому, сповнені жаху! Але я був певен, що присутність капітана, навпаки, добре впливала на наші справи. Так, спершу відвідувачі лякалися, але через якийсь час їх уже знову тягло до капітана. Він уніс якесь приємне збудження в наше тихомирне сільське життя. Декотрі молоді хлопці навіть прикидалися, що захоплюються нашим пожилцем, і називали його «справжнім морським вовком», «просоленим моряком», а також давали інші схожі назвиська. На їхню думку, саме такі люди й зробили Англію грозою на морі.

Проте він таки завдавав нам збитків: минав тиждень за тижнем, а далі й місяць за місяцем, і гроші, які капітан заплатив першого дня, давно вже всі закінчилися, нових він не платив, і в батька не вистачало духу вимагати в нього платні. Коли ж навіть батько й нагадував про це, то капітан починав сопіти так голосно й люто, так гнівно поглядав на батька, що той якомога швидше втікав із

* Ходіння по дощці — смертна кара у піратів: засудженому зав'язували очі й примушували його йти дощкою, перекинутою через борт, поки той не впаде у воду.

** Драй-Тортугас — група островців біля берегів Флориди.

*** Іспанський Мейн — давніша назва морської акваторії над північним узбережжям Південної Америки.

кімнати. Я бачив, як після таких спроб мій бідолашний тато розпачливо заломлював руки. Безперечно, пережиті тривоги й страхи пришвидшили його дочасну смерть.

Скільки капітан жив у нас, він жодного разу не змінив свого одягу, ото лише купив кілька пар панчіх у вуличного торговця. Один край його трикутного капелюха обвис; капітан так його й лишив, хоча це завдавало йому чимало неприємностей під час вітру. Я добре пам'ятаю вигляд його куртки, яку він сам латав у себе в кімнаті: під кінець там була латка на латці. Він ніколи не писав і не одержував листів. І ніколи ні з ким не розмовляв, крім сусідів, — та й то хіба добре випивши. Ніхто також ніколи не бачив, щоб він бодай раз відмикав свою велику скриню.

Тільки одного разу капітанові дали доброго відкоша: це сталося тоді, коли мій бідолашний батько був уже при смерті. Якось увечері до нас приїхав лікар Лівсі. Він оглянув хворого батька, нашвидку пообідав на запрошення моєї матері й вийшов у світлицю викурити люльку, поки йому приведуть коня: кінь залишився в селищі, бо при нашому заїзді не було стайні. Я теж увійшов до світлиці — пригадую, як вразив мене контраст між чепурним і привітним лікарем у сніжно-білій перуці, зі жвавими чорними очима, і сільськими гультіпаками, звичайними нашими відвідувачами. Особливо вражала ця відмінність, коли глянути на наше опудало — незграбного, брудного, страховидного піратюгу, який напився і сидів, спершись обіруч на стіл. Раптом він, себто капітан, зятав свою улюблену пісню:

П'ятнадцять хлопців на скрині мерця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!

Пий, і диявол тебе призведе до кінця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!

Спершу мені здавалося, що «скриня мерця» — це і є ота велика скриня в капітановій кімнаті, і в моїх

кошмарах вона часто з'являлася переді мною разом з одноногим моряком. Але з часом ми всі так призвичаїлися до цієї пісні, що вже не звертали на неї уваги, і того вечора пісня про мерця була новиною лише для лікаря Лівсі. Як я помітив, вона справила на нього не дуже приємне враження, бо він сердито подивився на капітана й на хвильку урвав свою розмову зі старим садівником Тейлором про новітній спосіб лікування ревматизму. Тим часом капітан, розпалившись від власного співу, гепнув кулаком об стіл, що, як ми всі знали, означало наказ мовчати. Голоси відразу вщухли — всі, крім лікаря Лівсі. Той і далі говорив, виразно й чітко вимовляючи слова та час від часу попахкуючи своєю люлькою. Капітан люто бликнув на нього, знову гепнув кулаком, потім глянув ще лютіше й раптом закричав із брутальною лайкою:

— Тихо там, на нижній палубі!

— Чи не до мене ви звертаєтеся, сер? — поцікавився лікар. Нахаба, ще раз лайнувшись, сказав, що звертається саме до нього.

— Тоді я маю сказати вам тільки одне, сер, — відповів лікар, — якщо ви не покинете пиячити, то світ незабаром позбудеться одного з найбрудніших мерзотників.

Старий у нестямі аж озвірився. Він скочив на ноги, вихопив і розкрив моряцького складаного ножа та, вважаючи його на долоні, почав погрожувати, що приткне лікаря до стіни.

Лікар навіть не ворухнувся. Він, як і перше, говорив до капітана через плече тим самим спокійним тоном, хіба, може, трохи голосніше, щоб усі в кімнаті могли чути, але зовсім спокійно й твердо:

— Якщо ви зараз же не сховаєте ножа до кишені, присягаюся своєю честю, що вас повісять після першої ж сесії нашого виїзного суду.

Голос у незнайомця був по-старечому тонкий і хрипучий, наче він надірвав його, тягнучи кабестана*.

Потім чоловік постукав у двері кінцем палиці, схожої на гандшпуг**, і, коли вийшов мій батько, грубо зажадав від нього склянку рому. Йому винесли ром, і він почав поволі його цмулити, знавецьки смакуючи кожен ковток і все ще поглядаючи на скелі й на нашу вивіску.

— Бухта нічогенька, — пробурмотів він нарешті. — Непогане місце для бару. І багато народу, друзяко?

Батько відповів, що, на жаль, народу тут буває дуже мало.

— То й гаразд! — сказав моряк. — Пристань саме для мене. Гей, ти, голубе! — гукнув він чоловікові, який прикотив візка. — Під'їжджай сюди, допоможеш затягти скриню. Я перебуду тут якийсь час, — провадив він далі. — Чоловік я простий. Ром, шинка, яєшня — і більше мені нічого не треба. Хіба ще он та скеля, з якої видно в морі кораблі... Як мене звати? Та що ж, звіль хоч би й капітаном... Еге, я бачу, що вас непокоїть... Маєте! — і він кинув на поріг три-чотири золоті монети. — Нагадаєте мені, коли вони вичерпаються, — промовив, суворо глянувши на батька, мов командир на підлеглого.

І справді, хоч одяг у нього був поганенький, а мова не дуже ввічлива, він зовсім не скидався на простого матроса: радше можна було подумати, що це штурман або шкіпер, звиклий командувати, а то й кулаком орудувати. Чоловік із візком розповів нам, що незнайомиць прибув поштовим диліжансом учора вранці до «Готелю короля Георга» і став розпитувати, які в цій околиці є заїзди над

морем. Почувши, мабуть, добрі відгуки про наш заїзд і довідавшись, що він стоїть на відлюдді, капітан обрав його собі за місце постою. Оце й усе, що ми змогли дізнатися про нашого гостя.

То був дуже мовчазний чоловік. Він днями сновигав берегом бухти або вибирався на скелі зі своєю мідною підзорною трубою. А вечорами сидів у світлиці в кутку біля коминка й попивав міцний ром, змішаний із водою. Здебільша він не озивався, навіть коли до нього зверталися — тільки кине раптом лютий погляд і засопе носом, немов корабельна сирена в тумані. Ми й наші відвідувачі невдовзі призвичаїлися не турбувати його. Щоразу, повернувшись із прогулянки, він запитував, чи не показувалися біля заїзду якісь моряки. Спочатку ми гадали, що він питає про це, бо йому нудно на самоті. Але зрештою завважили, що він, навпаки, силкується уникати сторонніх. Коли якийсь моряк, пробираючись надбережною дорогою до Бристоля, завертав до «Адмірала Бенбова», наш капітан наважувався вийти до світлиці, аби тільки поглянути на відвідувача з-під завіски на дверях. У присутності такого гостя він зазвичай сидів тихенько, наче миша. Для мене принаймні тут не було таємниці, бо я став, так би мовити, співучасником його тривоги. Якось він одвів мене вбік і пообіцяв платити по чотири срібні пенси першого числа щомісяця, якщо я «пильнуватиму одного моряка» і повідомлю йому, себто капітанові, відразу, щойно цей моряк з'явиться поблизу. Коли ж надходило перше число і я звертався до нього по обіцяну винагороду, він лише сопів носом та люто косував на мене. Але вже до кінця тижня змінював гнів на ласку, приносив мені чотирипенсовика й повторював наказ «пильнувати одного моряка».

Зайве й казати вам, що цей одноногий моряк не полишав моєї уяви й серед ночі. У штормову ніч, коли вітер

* Кабестан — суднова лебідка з барабаном на вертикальному валу.

** Гандшпуг — важіль для підважування й пересування важких речей на судні.

хитав усі стіни нашого будинку, а прибій ревів у бухті й поміж скель, він ввижався мені вві сні в тисячах образів, страшний, мов тисяча дияволів. Я бачив його іноді з ногою, відрізаною до коліна, іноді — відтятою по самісіньке стегно. Часто він з'являвся переді мною у вигляді моторошної потвори, так і народженої з однією ногою, яка стирчала із середини тулуба. Найдужче мене жахало, коли на цій одній нозі він ганявся за мною, перестрибуючи через паркани й рівчаки. Отож нелегко діставалися мені оті щомісячні чотири пенси: я розплачувався за них страхітливими снами.

Та хоч яким жахом проймав мене одноногий моряк, самого капітана я боявся набагато менше, ніж усі інші, хто його знав. Часом увечері він випивав рому з водою стільки, що вже голова його не витримувала, і тоді довго сидів у світлиці й співав свої давні, дикі й відворотні моряцькі пісні, не звертаючи уваги ні на кого з присутніх. А бувало й так, що він замовляв випивку на всіх і силував наших відвідувачів, що тремтіли з жаху, вислуховувати його розповіді про морські пригоди або підспівувати йому гуртом. І дуже часто стіни нашого будинку аж ходором ходили від «Йо-го-го, ще й пляшечка рому», бо всі запрошені, побоюючись за своє життя, намагалися перекричати одне одного й співати якнайголосніше, щоб не наразитися на прикрість, бо в такому настрої капітан був справді небезпечним: він то грюкав кулаком об стіл, аби всі замовкли; то раптом спалахував буйним гнівом, коли його перебивали, запитуючи про щось; то, навпаки, шаленів, що ніхто не звертався до нього із запитаннями, а це означало, що товариство неуважно слухає його. Він нікого не випускав із заїзду, аж поки сам не напивався до нестями й не йшов, хитаючись, спати.

Але найбільше страху на людей наганяли його розповіді. Жахливі то були розповіді: про шибениці, про

ходіння по дощці*, про шторми на морі, про архіпелаг Драй-Тортугас**, про розбійницький розгул і розбійницькі пристанища в Іспанському Мейні***. Із його слів, він прожив усе життя серед найзапекліших розбишак, що будь-коли виходили в море. А брутальна мова, якою капітан викладав ці свої розповіді, лякала наш простодушний сільський люд не менше, ніж злочини, які він змальовував. Мій батько раз у раз повторював, що ми дійдемо до руїни, бо ж ніхто не схоче бувати в нашому заїзді, де з людей знущаються й звідки вони повертаються додому, сповнені жаху! Але я був певен, що присутність капітана, навпаки, добре впливала на наші справи. Так, спершу відвідувачі лякалися, але через якийсь час їх уже знову тягло до капітана. Він уніс якесь приємне збудження в наше тихомирне сільське життя. Декотрі молоді хлопці навіть прикидалися, що захоплюються нашим пожилцем, і називали його «справжнім морським вовком», «просоленим моряком», а також давали інші схожі назвиська. На їхню думку, саме такі люди й зробили Англію грозою на морі.

Проте він таки завдавав нам збитків: минав тиждень за тижнем, а далі й місяць за місяцем, і гроші, які капітан заплатив першого дня, давно вже всі закінчилися, нових він не платив, і в батька не вистачало духу вимагати в нього платні. Коли ж навіть батько й нагадував про це, то капітан починав сопіти так голосно й люто, так гнівно поглядав на батька, що той якомога швидше втікав із

* Ходіння по дощці — смертна кара у піратів: засудженому зав'язували очі й примушували його йти дощкою, перекинутою через борт, поки той не впаде у воду.

** Драй-Тортугас — група островців біля берегів Флориди.

*** Іспанський Мейн — давніша назва морської акваторії над північним узбережжям Південної Америки.

кімнати. Я бачив, як після таких спроб мій бідолашний тато розпачливо заломлював руки. Безперечно, пережиті тривоги й страхи пришвидшили його дочасну смерть.

Скільки капітан жив у нас, він жодного разу не змінив свого одягу, ото лише купив кілька пар панчіх у вуличного торговця. Один край його трикутного капелюха обвис; капітан так його й лишив, хоча це завдавало йому чимало неприємностей під час вітру. Я добре пам'ятаю вигляд його куртки, яку він сам латав у себе в кімнаті: під кінець там була латка на латці. Він ніколи не писав і не одержував листів. І ніколи ні з ким не розмовляв, крім сусідів, — та й то хіба добре випивши. Ніхто також ніколи не бачив, щоб він бодай раз відмикав свою велику скриню.

Тільки одного разу капітанові дали доброго відкоша: це сталося тоді, коли мій бідолашний батько був уже при смерті. Якось увечері до нас приїхав лікар Лівсі. Він оглянув хворого батька, нашвидку пообідав на запрошення моєї матері й вийшов у світлицю викурити люльку, поки йому приведуть коня: кінь залишився в селищі, бо при нашому заїзді не було стайні. Я теж увійшов до світлиці — пригадую, як вразив мене контраст між чепурним і привітним лікарем у сніжно-білій перуці, зі жвавими чорними очима, і сільськими гультіпаками, звичайними нашими відвідувачами. Особливо вражала ця відмінність, коли глянути на наше опудало — незграбного, брудного, страховидного піратюгу, який напився і сидів, спершись обіруч на стіл. Раптом він, себто капітан, зятав свою улюблену пісню:

П'ятнадцять хлопців на скрині мерця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!

Пий, і диявол тебе призведе до кінця.

Йо-го-го, ще й пляшечка рому!

Спершу мені здавалося, що «скриня мерця» — це і є ота велика скриня в капітановій кімнаті, і в моїх

кошмарах вона часто з'являлася переді мною разом з одноногим моряком. Але з часом ми всі так призвичаїлися до цієї пісні, що вже не звертали на неї уваги, і того вечора пісня про мерця була новиною лише для лікаря Лівсі. Як я помітив, вона справила на нього не дуже приємне враження, бо він сердито подивився на капітана й на хвильку урвав свою розмову зі старим садівником Тейлором про новітній спосіб лікування ревматизму. Тим часом капітан, розпалившись від власного співу, гепнув кулаком об стіл, що, як ми всі знали, означало наказ мовчати. Голоси відразу вщухли — всі, крім лікаря Лівсі. Той і далі говорив, виразно й чітко вимовляючи слова та час від часу попахкуючи своєю люлькою. Капітан люто бликнув на нього, знову гепнув кулаком, потім глянув ще лютіше й раптом закричав із брутальною лайкою:

— Тихо там, на нижній палубі!

— Чи не до мене ви звертаєтеся, сер? — поцікавився лікар. Нахаба, ще раз лайнувшись, сказав, що звертається саме до нього.

— Тоді я маю сказати вам тільки одне, сер, — відповів лікар, — якщо ви не покинете пиячити, то світ незабаром позбудеться одного з найбрудніших мерзотників.

Старий у нестямі аж озвірився. Він скочив на ноги, вихопив і розкрив моряцького складаного ножа та, вважаючи його на долоні, почав погрожувати, що приткне лікаря до стіни.

Лікар навіть не ворухнувся. Він, як і перше, говорив до капітана через плече тим самим спокійним тоном, хіба, може, трохи голосніше, щоб усі в кімнаті могли чути, але зовсім спокійно й твердо:

— Якщо ви зараз же не сховаєте ножа до кишені, присягаюся своєю честю, що вас повісять після першої ж сесії нашого виїзного суду.